

lari, tamen generatim et quasi confuse indicavit Angelus singularem inhabitationem Dei in ipsa, quæ per conceptionem futura erat.

3. *Dubium. — Responsio. —* In secundo verbo seu locutione explicat Angelus mysterium. Ubi statim occurrit illa difficultas supra tacta, an in illis verbis satis Angelus expresserit, prolem concipiendam, futuram esse Messiam ac verum Deum. Et sane D. Thomas hic aperte docet, in illa secunda locutione, instruxisse Angelum Virginem de mysterio incarnationis, et non solum conceptionem et partum, sed etiam dignitatem proles concipiendæ ei declarasse, quanquam modum conceptionis non explicuerit, usque ad illud tertium verbum: *Spiritus Sanctus superveniet in te*, etc. Et quidem si verba singula ponderentur, videtur hoc satis verisimile; sed præsertim urget illud: *Et Filius Altissimi vocabitur*, quo satis aperte filius ex Maria concipiendus prædicatur Filius Dei; et in fine illorum verborum dicit, *regnum ejus fore æternum*: et ita omnes Patres ex his verbis colligunt, esse Christum verum Messiam et verum Deum, ut videre licet in Concilio Ephes., t. 1, c. 5, in probationibus quod *Christus sit Deus*, ex Evang. Lucæ, et ex opus. Cyrill., l. 2 de Fid. ad reg.; et in Ambr., l. 2 in Luc., c. de Mariæ turbata consolatione; et ita omnino sentiendum existimo, Angelum his verbis satis mysterium explicuisse. An vero B. Virgo totum illud statim plene intellexerit, dubitationem habet ex interrogatione ejus exortam. De qua jam supra diximus.

4. Tertio, loquitur Angelus proponens modum conceptionis, et exemplo declarans ac confirmans illum. Dicit autem Div. Thomas hoc fecisse Angelum, ut Virginem ad consensum induceret, non dicit ad fidem (quia jam Virgo plene crediderat, ut recte ad secundum explicat), sed ad consensum, id est ut mater fieri vellet. Quod non ideo factum est quia de obedientia Virginis Angelus formidaret, sed ut magis eam animaret, ac totam rem faciliorem redderet, et modo hominibus accommodato, ac sensibili exemplo illam veluti manduceret.

5. *Verba Mariæ ad Angelum qualia. —* Quarto, circa primum verbum Virginis, quo interrogavit: *Quomodo fiet istud?* recte explicat D. Thomas non fuisse verbum dubitantis, sed jam credentis vel admirantis. De qua re satis multa diximus supra, in q. 27, tractando de innocentia Virginis. Unde non probo

quod Medina hoc loco dicit, B. Virginem voluisse illa interrogatione probare atque discernere, an ille spiritus, qui sibi apparebat, Dei esset, an dæmonis. Est enim hoc non solum contra D. Thomam et Ambrosium (quem citat), sed etiam contra sinceram Virginis fidem; hoc enim est dicere ipsam dubitasse, cum dixit: *Quomodo*, an illa esset revelatio divina, necne; cum tamen Sancti dicant eam jam credidisse, et modum inquisivisse. Unde in Concilio Francof., in lib. Sacrosyll., sic dicitur: *Jam credula Angelicis dictis, cum ordinem tantæ novitatis inquireret, quomodo sine viro fieri posset, mox Angelus addidit: Spiritus Sanctus superveniet in te*, etc. Dicendum est ergo, statim ac B. Virgo audivit ab Angelo: *Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum*, etc., ita fuisse interius illuminatam, vel (ut Ambrosius ait) *ita recognovisse Angelum*, ut illum esse bonum verumque Dei nuntium non dubitaverit. Et ideo statim ac audivit: *Ecce concipies in utero*, etc. fidem adhibuit ac credidit, ut idem Ambrosius super Lucam, et Sancti supra citati affirmant. Reliqua, quæ ad hanc interrogationem pertinent, supra explicata sunt.

6. Quinto, circa illud verbum Virginis, quod suum præbuit consensum, nihil D. Thom. notat, quia nihil dubitationis habet, sed admirationis quam plurimum. In singulis enim verbis latet mysterium, summamque Virginis prudentiam et virtutem singula ostendunt; non tamen est nostri instituti hæc latius ponderare, sed ad sacrarum Scripturarum expositores hoc spectat, qui legendi sunt, præsertim Ambros., lib. 2 Luc.; Bern., in hom. super *Missus est*; August. et alii Patres, in Concion. de Annuntiatione.

DISPUTATIO IX,

In quinque sectiones distributa.

DE MODO ET CIRCUMSTANTIIS ANNUNTIATIONIS ANGELICÆ.

Quæ hactenus de B. Virgine disputavimus, tempus illud potissimum comprehendunt, quod filii conceptionem antecessit; nunc vero dicere incipimus de iis quæ illi acciderunt ab eo tempore quo Dei est mater effecta. Et ideo, quasi communis jam erit et conjuncta de matre ac filio disputatio, simulque explicandus erit modus quem in exequendo incarnationis mysterio divina sapientia omnipotentiaque servavit. Habemus autem ex

Evangelio, initium perficiendi hoc mysterium proxime ab annuntiatione Angeli sumptum esse, cujus rei causas ac rationes in commentario primi et secundi articuli explicatas reliquimus. Multa etiam, quæ ad intelligentiam illius admirabilis colloquii pertinent, partim in commentario articuli quarti, partim superius disputando de innocentia et virginitate Mariæ tradita sunt, et in sequentibus alia dicenda erunt, explicando effectum hujus annuntiationis, et quando quomodo ve peractus sit. Igitur solum superest ut de modo ac circumstantiis hujus annuntiationis, et de iis quæ in ea Virgini acciderunt, pauca dicamus.

SECTIO I.

Quis fuerit Gabriel Angelus divinæ incarnationis nuntius.

1. Ex qua hierarchia aut ordine hic Angelus fuerit, Scriptura non exprimit, et Patres varie sentire videntur, unde res videtur esse incerta et ambigua. Primum enim Bern., hom. 1 de Annunt., dicit non fuisse ex minoribus Angelis, qui frequenter mittuntur; postea vero addit, propterea dici, *Missum esse a Deo*, quia ab eo immediate intellexit mysterium quod nulli præterquam ipsi ante Virginem declaratum est, et quia ab eodem immediate est missus, nullo excellentiori Spiritu inter Deum et ipsum interveniente. Ex quibus verbis colligi videtur, illum, vel fuisse supremum Angelorum, ut per nullum superiores mitti, vel illuminari potuerit, vel saltem esse ex supremis ordinibus, qui a Deo immediate illuminantur. Et sane videtur consensum dignitati mysterii, ut supremus omnium fuerit, quandoquidem suprema legatio illi commissa est; tum etiam quia missus est ad instruendam Virginem, quæ dignitate et gratia erat omnibus ordinibus Angelorum superior; ergo decuit ut per supremum Angelum instrueretur. Alii vero Sancti interdum *Angelum*, interdum *Archangelum*, eum appellant. Iren., l. 5 Contra hæres., c. 25, *Archangelum* vocat. Idem Ambrosius, l. 1 de Spiritu Sancto, c. 7; Augustinus, sermone 14 de Nativ.; Hesich., hom. 1 de S. Deipara; hom. tamen 2, vocat *Angelorum principem*, sicut Greg., hom. 34 in Evangelia, et *Archangelum*, et *summum Angelorum* vocat; et Andræas Hierosol., hom. de Annunt., *Archangelum* vocat, et *unum ex præcipuis Angelorum*. Unde ex his appellationibus nullum firmum argu-

mentum colligi potest. Nam etiam Ecclesia Michaellem nunc *Angelum*, nunc *Archangelum*, nunc *principem Angelorum* vocat. Quia sicut nomen *Angeli*, et commune est omnibus cœlestibus spiritibus, et infimo ordini accommodatur, ita etiam nomen *Archangeli*, quanquam una significatione proprium sit secundi ordinis infimæ hierarchiæ, tamen alia ratione universaliori omnis Angelus, qui primatum aliquem habeat inter cœlestes spiritus, Archangelus vocari potest. Non constat autem certo sub qua significatione Gabrieli tribuatur.

2. *Gabriel, divinæ nuntius incarnationis, ex quam hierarchia fuerit Angelorum. —* In re tamen incerta, D. Thomæ sententia verisimilior est, eum, scilicet, fuisse ex ultima hierarchia, et caput ac principem secundi ordinis Archangelorum. Conjectura est, quia teste Dion., de Cœl. hier., c. 3, Angelorum ordines et hierarchiæ officiis ac ministeriis distinguuntur, *neque alicui (inquit) fas est operari, nisi quod officii sui divina sanxit institutio*; ex omnibus autem ordinibus duo ultimi infimæ hierarchiæ, ad custodiendos homines, vel res quæ ad illos pertinent annuntiantur destinati sunt, ita tamen ut infimus Angelorum ordo ad res inferioris ordinis, Archangelum autem ordo ad altiora mysteria nuntianda destinatur; ergo Gabriel, qui ad annuntiantum missus est, ex his ordinibus fuit. Non enim oportuit hierarchicum illum ordinem immutari, aut Deum dispensatione aliqua uti, cum necessarium non sit. Quia vero ad annuntiantum supremum omnium mysteriorum mittebatur, decuit ut supremus esset in utroque illo ordine; fuit ergo Archangelorum primus. Quæ tota ratio in Dionysii et Gregorii doctrina in locis citatis fundata est. Et confirmari potest, quia verisimilior est Gabrielem non fuisse supremum omnium Angelorum, quia Michael Angelus superior est illo, ut ex Dan. 8 colligitur, et ibi Hieronymus notavit; et clarius Rup., lib. 5 in Apoc., in prin., et significat Ecclesia tam in officio S. Michaelis, quam in quotidianis preceationibus, seu litanis; ergo signum est, solum fuisse summum eorum Angelorum, qui nuntiorum munere funguntur. Quia si propter altitudinem mysterii missus fuisset aliquis alterius ordinis vel hierarchiæ, certe eadem ratione mittendus fuisset omnium supremus, ut supremum mysterium nuntiaret; non ergo est habita ratio magnitudinis mysterii secundum se, sed ut annuntiatum, seu annuntiationis ejus, et

missus est supremus in officio annuntiandi.

3. *Dubium.* — Sed ex prædicta ratione et assertionem nascitur dubium, an idem fuerit Gabriel Angelus qui Danieli apparuit, c. 8 et 9, et Zachariæ, Luc. 1; et qui hoc mysterium Mariæ annuntiavit. Nam quod idem fuerit, primum ex eodem nomine colligitur. Deinde hoc affirmant Hieron., Dan. 8; Iren. supra; Ambr., ser. 63; et Andr. Jer., loc. citat. In contrarium vero est, primo, quia si hic fuit supremus Archangelus, quia ad supremum mysterium nuntiandum mittebatur, non videtur decuisse ut ad inferiores legationes mitteretur. Cur enim ejusdem dignitatis nuntius ad Christi et Joannis Baptistæ conceptionem nuntiandam mitteretur? Deinde, ex identitate nominis non potest judicari quod fuerit eadem persona; interdum enim diversæ personæ Angelicæ eodem nomine vocantur, ut notavit Abul., in 23 c. Exod., q. 81, et in 13 c. Judic., q. 35. Et ratio est, quia nomina Angelorum ex officiis seu ministeriis sumuntur; unde licet personæ divinæ sint, propter officii similitudinem eodem nomine appellari contingit. Eo vel maxime quod idem nomen juxta varias etymologias potest diversa mysteria seu diversas proprietates indicare, ideoque et diversis personis attribui, ut in præsentem nomine videre licet. Proclus enim Cyzicenus in quadam homilia quæ habetur in Conc. Ephes., tom. 6, c. 7, Gabrielis nomen interpretatum dicit idem sonare quod *Deus et homo*, quæ etymologia (si vera est) accommodatissima est ad hujus mysterii nuntium nominandum. Theoph. vero, Luc. 1, interpretatur, id est, *homo Dei*, seu *vir Dei*, quomodo accommodari potest ad eum Angelum qui cum Daniele loquebatur. Hieronymus autem, Dan. 8, et lib. de Nominibus hebraicis, in Lucam; et Bernard., hom. 3 in *Missus est*; et Euseb. Emis., hom. in idem Evangel., interpretantur, *fortitudo Dei*, seu *robustus Dei*. Quæ interpretatio huic etiam mysterio maxime quadrat.

4. *Responsio.* — Res sane videtur incerta; non oportet tamen a communiori Patrum sensu discedere, nec in Scriptura sacra ambiguitatem illam, seu diversitatem personarum angelicarum sub eodem nomine, sine sufficienti fundamento introducere. Quamvis ergo hic Gabriel supremus sit Archangelorum omnium, et ideo ad supremum Dei opus nuntiandum missus fuerit, non est aliquod inconveniens quod aliquid aliud aliquando

nuntiaverit. Præsertim quia omnes aliæ legationes, quæ de hoc Angelo loquuntur, ad hoc mysterium specialiter ordinabantur. Nam Daniel nuntiavit tempus adventus Christi, et præclarum illud signum septuaginta hebdomadarum dedit; Zachariæ vero dixit illa verba: *Ipsæ præcedet ante illum*, id est, ante Christum, *in spiritu et virtute Eliæ*. In quibus significavit, jam proxime instare Christi adventum. Ex quo etiam verisimile est, quod Bernardus supra indicat, eundem fuisse Angelum, qui Matth. 1 et 2, Josepho apparuit, et qui Virgini filium nuntiaverit. Quia totum illud erat veluti unum ministerium, ad eundem proximum finem ordinatum.

SECTIO II.

Utrum Angelus Virgini apparuerit in specie visibili atque humana, et de perfectione revelationis Virgini factæ.

1. Ratio dubitandi est, quia verisimile est factam fuisse Virgini revelationem perfectissimam, tum propter mysterii altitudinem, tum propter ipsius Virginis perfectionem, maximamque capacitatem; sed revelatio eo est perfectior quo intellectualior, purior, et abstractior ab omni sensu, imaginariaque visione, ut docet D. Thomas 2. 2, q. 174, artic. 2 et 3; unde inter revelationes quæ aliquo modo concernunt sensum, seu per illum fiunt, illa erit perfectior quæ abstrahit a sensu exteriori, et in ipso interiori fit, quia hæc magis ad intellectualem accedit; ergo hæc revelatio Virgini facta, vel fuit pure intellectualis, vel saltem ab exteriori sensu abstracta; ergo non fuit necesse ut Angelus illius revelationis nuntius externo sensui in humana specie apparuerit.

2. *Angelus in specie visibili apparuit Virgini.* — Nihilominus certum arbitror esse, Gabrielem in specie humana exteriusque sensibili apparuisse Virgini. Quod primo fundari potest in illis verbis Luc. 1: *Ingressus Angelus ad eam dixit*; et postea: *Dixit autem Maria*; ac tandem concludit: *Discessit Angelus ab ea*. Ille enim ingressus et discessus corporalem motum indicat. Illa etiam mutua colloquutio sensibilis sine dubio erat. Quis enim dubitet B. Virginem sensibili voce esse locutam? loquebatur ergo ad eum qui sensibilibus audire apparebat, quique eodem modo loquebatur. Secundo, est hæc sententia SS. Ambrosii, lib. 1 de Offic., c. 8, et lib. 1 in Luc.; Origenis, homil. 4 in Luc.; Euseb. Emis., dicta

hom. in *Missus est*; et Petr. Chrys., serm. 140; Hieronymi, tom. 1, epist. 7 ad Lætam, de Institut. filia, et epist. 22 ad Eustoch., de Custodia virgin., circa finem. Optime Augustinus, serm. 14 de Nativit., cujus verba hic retulit D. Thomas in argumento *Sed contra*. Tertio, ratio potissima est, quia ita placuit Deo, qui Angelum mittebat; congruentiæ vero et conjecturæ sunt optimæ, quas D. Thom. affert. Summa earum est, quia hic erat modus suavior, et humanæ naturæ accommodatior. Sic enim Angelus præsentia sua quodam modo representabat eum quem nuntiare veniebat. Virginemque non solum in mente, sed etiam in corporeis sensibus poterat recreare et confortare. Ac denique hic revelationis modus non impediēbat, sed potius ad perfectionem Virginis cognitionem et fidem juvare poterat.

3. *Virgo Angelum in sua essentia vidit.* — Secundo, probabiliter credi potest Angelum, non tantum in externa specie, sed etiam in sua substantia apparuisse, ac visum esse a B. Virgine. D. Thom. hic, art. 3, ad 1, non putat esse consentaneum statui viatoris, quod B. Virgo Angelum per essentiam viderit; sed licet verum sit hoc esse supra ordinarias leges hominum viatorum, tamen non est dubium quin viatori homini hæc visio communicari possit, cum etiam ipsius Dei intuitio ex privilegio singulari interdum tribui possit, ut de Paulo et Moyse idem D. Thomas sentit. Quod si hæc clara Angeli cognitio potuit facile B. Virgini tribui, cur non erit verisimile illi esse datam? legimus enim aliquibus aliis Sanctis seu virginibus datum esse interdum, ut Angelos vel animas clare et in substantia sua intueantur; ergo valde probabile est sæpius hoc esse communicatum B. Virgini, eo tempore quo viatrix fuit; ergo si aliquando, certe maxime in annuntiatione hujus mysterii, ad hanc cognitionem elevatam esse credibile est. Deinde hoc expresse affirmat Athanas. (si tamen liber est ejus), in lib. Quæst. ad Antioch., q. 12. Quod non aliter confirmat, nisi quia decuit B. Virginem perfectius videre Angelum quam antiquos Prophetas, cum illis apparebant.

4. Dices: si B. Virgo clare Angelum vidisset, non fuisset turbata, nec cogitasset *qualis esset ejus salutatio*. Quia clare vidisset esse Angelum sanctum, et vere Dei nuntium. Respondetur, illius turbationis varias causas assignari a Patribus, ut sectione sequenti videbimus. Nunc vero dicitur, si turbatio illa so-

lum fuit admiratio, ex summa humilitate proveniens, eo quod præter existimationem quam de se habebat, tam honorifice salutabatur, potuisse eam admirationem simul esse cum clara visione angelica; si tamen (quod probabilius videtur, et textui Evangelico ac expositioni Patrum magis consentaneum) turbatio illa et cogitatio fuit, quia non statim cognovit an salutatio illa a bono spiritu proficeretur, dicendum consequenter est, Angelum in principio tantum in specie visibili se ostendisse; postea vero, et fortasse quando dixit illa verba: *Ne timeas, Maria*, divina virtute factum esse, ut usque ad intuendam substantiam Angeli fuerit everta. Quo factum est ut statim omnino sedata fuerit turbatio, et intentissimo animo illum audierit.

5. *Revelationum varia genera.* — Ad difficultatem ergo in principio tactam respondet hic D. Thomas ad 1 et 2, visionem intellectualem esse perfectiorem quam imaginariam, si hæc sola sit; si autem cum imaginaria intellectualis concurrat, perfectius hoc esse. Et eadem ratione dicit perfectiorem esse revelationem quæ fit per externos sensus, quam quæ fit sola imaginaria visione, quia cum sensibus externis concurrat et operatur simul imaginatio, multumque ab illis juvatur, ut rem certius et distinctius apprehendat. Quam doctrinam confirmat ex August., 12 Genes. ad lit., c. 9; et eandem indicat Chrys., homil. 4 Matth. Ubi hac ratione ostendit, perfectiorem fuisse revelationem factam Virgini quam Joseph, cum ei Angelus in somniis apparuit. Ne tamen doctrina hæc pugnare videatur cum eodem D. Thoma in citato loco ex 2. 2, advertere oportet, revelationem intellectualem proprie dici, quæ non habet ortum a sensu vel imaginatione, sed immediate fit ipsi intellectui per lumen infusum, et species intellectuales, vel denuo infusas, vel præ-existentes, et divina virtute ad supernaturalem aliquam apprehensionem, seu conceptionem faciendam applicatas; et hoc genus revelationis dupliciter fieri potest. Primo, elevando intellectum ad cognoscendum sine operatione phantasie, et hic modus est valde extraordinarius, quia non est accommodatus animæ unitæ corpori passibili, et ideo raro, et tantum ex singulari privilegio conceditur. Aliter igitur fit hæc revelatio modo magis humano, et cooperante phantasia ipsi intellectui, non tam quia motus fit ab ipsa, quam quia ipsam movet et applicat ut secum operetur. At vero imaginaria seu sensibilis reve-

latio dicitur, non quia ad intellectum non pertingat (illa enim est valde imperfecta, et vix meretur prophetice revelationis nomen), sed quia primario fit per sensibilem aliquam vel imaginariam representationem, ex qua oritur mentis conceptio, illique quodammodo commensuratur. Prior ergo intellectualis revelatio ex suo genere perfectior est, quia est abstractior et spiritualior; et hoc modo locutus est D. Thom. in 2. 2; si tamen simul cum illa cognitione sensus etiam concurrant, et ad hoc etiam divinitus juventur, nihil de perfectione minuetur, sed potius augebitur, et hoc est quod D. Thom. hic docet. Unde sentit ita factum esse in hac revelatione Virgini facta, quod explicandum superest.

6. *Mysterium incarnationis quomodo fuerit ab Angelo propositum.* — Advertendum ergo secundo est, in hac revelatione distinguendam esse personam loquentem, a mysterio revelato. De persona, scilicet, de Angelo Gabriele jam dictum est, cum qua intellectuali perfectione Virgini patefactus est. De mysterio autem ipso, primo, non oportuit ut, saltem antequam esset peractum, clare et prout in se est Virgini demonstraretur; imo nec necessarium fuit ut ei revelaretur illo intellectuali modo, qui omnino abstrahit a cooperatione phantasie, quia oportuit ut prius illud per fidem crederet, modo accommodato homini viatori. Secundo, non est illi revelatum hoc mysterium revelatione imaginaria proprie dicta, sed revera intellectuali. Quia nulla sensibilis imago sensibus vel imaginationi ejus objecta est, per quam mysterium conciperet, sed nuda veritas est menti proposita, quamvis medio auditu verboque sensibili, quod non repugnat intellectuali revelationi. Quia auditus est sensus disciplinæ, unde per illum excitari potest intellectus, ut sub lumine divino interiori cooperante, tam perfecte apprehendat objectum, ac si immediate illi proponeretur (agimus enim de apprehensione seu conceptione abstractiva, quæ per species alienas fit, et est fidei accommodata); hæc igitur conceptio perfectissime fit per auditum, quia verba sunt expressa signa intelligibilis veritatis, quibus optime mens instruitur, et mediantibus illis facile potest ad intellectualem cognitionem abstractivam perfecte elevari. Hoc igitur modo propositum fuit hoc mysterium Virgini per verba Angeli, quibus excitata mens ejus, et divina virtute et lumine interiori elevata et adjuta, perfectissime concepit mysterium ipsum, quantum per fidei cogni-

tionem fieri poterat, et ita habuit quidquid perfectionis est in intellectuali revelatione; et præterea sensus ejus, et imaginatio per sensibilia verba adjuta fuerunt, ut facilius ac melius possent ad intellectualem conceptionem cooperari. Tertio, dixi hæc intelligenda esse de revelatione hujus mysterii, quatenus Virgini facta est, antequam in ipsa perficeretur; quia si loquamur de illo tempore, seu momento in quo post plenam fidem et consensum Virgini, Verbum in ea factum est caro, non est incredibile elevatam esse mentem ejus, ut statum viatoris quodammodo transcenderet, et mysterium, atque adeo Deum, prout in se est, et prout est humanitati conjunctum, clare videret. Hoc enim beneficium ac privilegium sæpius in hac vita mortali esse Virgini concessum, auctores graves docuerunt, ut infra in proprio loco commodius dicemus. Si quod autem tempus in hac vita potuit esse opportunum ad suscipiendum hoc beneficium, videtur sane illud fuisse, in quo post eximiam fidem, admirabilem obedientiam et humilitatem, mater Dei fieri meruit. Est ergo hoc pium et probabile, quamvis incertum.

SECTIO III.

Qualis fuerit perturbatio ex locutione Angeli in Virgine facta, unde orta.

1. *Perturbatio Virginis in annuntiatione qualis.* — Ut explicemus quis et qualis motus hic perturbationis fuerit, a causa et radice ejus initium sumamus. Traduntur autem a Patribus variæ causæ, quas D. Thomas hic, solut. ad 3, art. 3, tetigit. Prima est quasi naturalis, quia cum mens hominis elevatur ad videndam rem insolitam, et præsertim superioris ordinis, pars inferior quodammodo debilitatur, et inde oritur hujusmodi perturbatio. Quæ sane causa nonnihil adjuvat, considerata humanæ naturæ fragilitate; non tamen satis est ad rem præsentem explicandam. Quia perturbatio Virginis non fuit posita in debilitate aut defectu virium corporis, sed in aliquo animi affectu, timoris, pudoris, aut admirationis. Vox enim, *turbata est*, hoc proprie significat, et verba Evangelii proprie intelligenda sunt, cum commode possint. Unde Angelus respondit: *Ne timeas, Maria*, quæ verba proprie timorem significant. Responderi potest ex doctrina Cajet. hic, artic. 3, verum esse turbationem fuisse in animo, ortam tamen fuisse ex necessitate materiæ, id

est, ex infirmitate corporis quod debilitatur, dum anima multum ad superna intendit. Sed hæc doctrina (ut mihi quidem videtur) non potest ad Virginis turbationem commode applicari. Quia quando perturbatio oritur ex hac debilitate et necessitate, non fit sine aliqua motione indeliberata præveniente rationem, vel sine falsa aliqua apprehensione et imaginatione; hæc autem imperfectio nullo modo est Virgini tribuenda. Assumptum declaratur, quia cum perturbatio oritur ex necessitate materiæ, non est in potestate hominis illam prævenire; imo vix est sui compos, ut libere possit cogitare et discurre. Et confirmatur ex diverso modo, quo hæc perturbatio Virginis, et alia Zachariæ narratur eod. cap. Luc. 4, vel de Daniele, Dan. 10. De illo enim non dixit Evangelista turbatum fuisse; sed addidit: *Timor irruit super eum*, id est prævenit et præoccupavit ipsum; de se vero dicit Daniel: *Non remansit in me fortitudo: sed species mea mutata est in me, et emarcui, neque habui quidquam virium.* At vero B. Virgini nihil hujusmodi accidisse dicitur, sed potius tanta animi moderatione et constantia fuisse turbatam, ut simul cogitaret qualis esset ista salutatio. Unde eleganter Bernardus, hom. 3: *Turbata est, sed non perturbata; turbata est, et non est locuta, sed cogitabat qualis esset ista salutatio. Quod turbata est, verecundia fuit virginalis; quod non perturbata, fortitudinis; quod tacuit et cogitavit, prudentiæ.* Non fuit ergo illa turbatio motus aliquis indeliberatus ex motione corporis seu inferioris appetitus proveniens, sed fuit rationabilis quædam admiratio, et prudens timor, ortus ex attentissima cogitatione et ponderatione eorum, quæ audiebat et videbat. Et confirmatur a signo, nam statim ac Angelus dixit: *Ne timeas, Maria*, deposuit omnem timorem, totamque illius legationem quieto animo audivit, et prudenter respondit: *Quomodo fiet istud?* Signum est ergo non fuisse conturbatam, nec involuntaria aliqua affectione commotam.

2. *Perturbationis virgineæ in annuntiatione angelica radiæ et causæ.* — Ex quibus præterea colligitur, non corporis imperfectionem, sed animi potius virtutem, et perfectionem fuisse hujus turbationis radicem et causam, quæ duplex assignatur a Patribus. Prima est, quam D. Thomas secundo loco posuit, verecundia virginalis, ut Bernard. etiam paulo antea citatus dixit. Hæc vero causa dupliciter explicatur: primo, ut hæc turbatio orta sit solum ex

visione Angeli in viri et juvenis specie. Ita indicat Ambr., 1 lib. in Luc.: *Trepidare virginum est, et ad omnes viri ingressus pavere*; et latius lib. 1 de Offic., c. 48: *Salutata, inquit, ab Angelo tacet, et mota est ad introitum ejus, quia ad virilis sexus speciem peregrinam turbatur aspectus virginis*; et lib. 2 de Virg., in princ., indicans objectionem, cur B. Virgo, angelicis visitationibus assueta, viso Angelo turbata fuerit, sic tacite respondet: *Gabriel eam, ubi revisere solebat, invenit, et Angelum Maria, quasi viri specie mota, trepidavit, quasi non incognitum audito nomine recognovit; ita peregrinata est in viro, quæ non est peregrinata in Angelo.* Quibus verbis significat, solitam quidem fuisse Virginem habere angelicas revelationes, non vero externas, et in sensibili specie viri. Quod etiam sensit Hieronymus, ep. 7 ad Lætam, dicens: *Ideo forsitan timore perterrita est, quia virum, quem non solebat, aspexit*; et epistol. 22 ad Eustoch.: *Quæ hominem formidabat, cum Angelo loquebatur intrepida*; et huic rationi sic explicatæ favet lectio græca, quæ habet verbum, *vidisset*, ubi latina legit, *audisset*, scilicet, *Quæ cum vidisset, turbata est.* Alio vero modo explicatur hæc ratio, quod, scilicet, ex pudore virgineo et castissimo turbata sit, non tamen propter visionem solam Angeli, sed in sermone ejus, et salutatione, quæ blanda, suavis et inusitata apparebat, et ideo cogitabat qualis esset ista salutatio. Ita explicat Euseb. Emis., homil. in *Missus est*, in serm. 4 Quatuor temp. Advent.; vel certe utrumque jungi potest, nam videndo juvenem, fortasse turbati cœpit, magis autem audiendo. Quod Bernard. supra indicavit, et magis Damase., orat. 1 de Nativ. Virg., circa fin., dicens: *Ita comparata eras, ut ad te nullus viri accessus pateret. Testis est metus ille, in quem ex inusitato Angeli eloquio incidisti.*

3. Secunda causa hujus turbationis fuit humilitas. Cum enim B. Virgo esset summe humilis, et nihil magnificum de se cogitaret, audiens inusitatam et honorificentissimam salutationem, in magnam admirationem rapta, cogitabat qualis esset salutatio. Et hanc etiam causam indicat Ambrosius supra, dicens: *Salutationis novam formam mirabatur, nusquam enim erat lecta, vel audita*; et sumpsit ex Origene, hom. 6 in Luc., qui addit, *salutationem novam et peregrinam, eam terruisse.* Indicat etiam Hieronymus, seu Sophr., ser. de Assump.; et Petr. Chrys., serm. 130. Et hanc causam maxime videtur probare D. Thomas,